

## **Migrația potențială și stabilitatea persoanelor cu status socio-ocupațional dublu**

**Carol Văesei**

(Tg. Mureș)

Migrațiunea populației rurale în așezări urbane și în centre industriale este un fenomen mondial. Orașul — produsul diviziunii sociale a muncii — a constituit și constituie o puternică forță atractivă asupra populației rurale. „Orașul a fost întotdeauna inima fierbinte a societăților omenesti, polul activității materiale și spirituale, simbol al nivelului de civilizație atins de o națiune”<sup>1</sup>. În orașe sînt concentrate uriașe forțe de producție și de transport, ca urmare a industrializării. În condițiile revoluției tehnico-științifice, potențialul social al orașelor — îndeosebi al metropolelor — crește considerabil și prin faptul că ele sînt centre de elaborare, depozitare și difuzare a informațiilor științifice și tehnice, devenite forțe de producție nemijlocite. În lumea contemporană orașul și-a consolidat și mai mult poziția în domeniul cultural, politic, administrativ.

Dintre indicii cei mai elocvenți ai rolului crescînd al orașelor în viața socială sînt datele statistice privind creșterea vertiginoasă a populației. Din 1800 pînă în 1950, populația mondială a crescut de 2,6 ori, iar populația totală a orașelor avînd peste 100 000 de locuitori s-a înmulțit de 20 de ori. În zilele noastre urbanizarea cunoaște un ritm și mai accelerat. Populația urbană a reprezentat în 1960 33%, iar în anul 1975 40% din locuitorii globului. În țările capitaliste dezvoltate ponderea orașenilor depășește 80%, iar în țările în curs de dezvoltare procentul acestei populații variază între 7—45%. După unele prognoze, în anul 2000, mai mult de jumătate din populația globului va trăi în mediul urban. Această creștere fără precedent a populației orașelor ridică numeroase probleme privind locuința, locul de muncă, transporturile, canalizarea, aprovizionarea, asistența medicală, școlarizarea, deservirea cultural-distractivă și în general, ansamblul serviciilor urbane.

Populația urbană a țării noastre cunoaște, de asemenea, o dezvoltare ascendentă. După cum se știe actualmente peste 43% a populației țării locuiește în cele 252 orașe și așezări urbane ale țării. Directivele Congresului al XI-lea al P.C.R. cu privire la planul cincinal 1976—1980 și liniile directoare ale dezvoltării economico-sociale a României pentru perioada 1981—1990 preconizează următoarele privind modalitatea și ritmul urbanizării țării: „Pînă în 1990 se vor crea circa 300—400 noi centre orașenești, urmărindu-se ca așezările urbane să formeze centre de gravitație și de polarizare pentru zonele înconjurătoare. În viitorul deceniu, rețeaua de orașe și localități cu caracter urban va cuprinde un număr de locuitori de două ori mai mare decît în 1970, realizîndu-se pași înainte pe calea reducerii deosebirilor esențiale dintre oraș și sat”<sup>2</sup>.

Din prevederile de mai sus rezultă limpede că P.C.R. preconizează o politică de urbanizare care stimulează repartizarea geografică armonioasă a forțelor de producție pe întregul

<sup>1</sup> Eduard Bonnefous, *Omul sau natura*, București, Edit. politică, 1976, p. 98.

<sup>2</sup> *Directivele Congresului al XI-lea al P.C.R. cu privire la planul cincinal 1976—1980 și liniile directoare ale dezvoltării economico-sociale a României pentru perioada 1981—1990*, București, Edit. politică, 1974, p. 86—87.



teritoriul al țării, respingându-se alternativa creării megapolisurilor cu tot cortegiul lor funest. Prin promovarea politicii de urbanizare prevăzută în Directivele P.C.R., populația urbană a țării noastre va avea în anul 1990 circa 550—650 orașe și așezări urbane. Această „dispersie” a urbanului în lumea satelor, imbinată, desigur, cu o serie de alte măsuri de protecție a mediului natural, va permite atât direcționarea urbanizării pe baza unei activități planificate, cât și asigurarea dezvoltării armonioase și multilaterale a personalității oamenilor. Dezvoltarea orașelor și a așezărilor de tip orășenesc va facilita reducerea treptată a fenomenului social foarte răspândit la ora actuală, denumit în limbaj cotidian „navetism”.

Nu suntem în măsură de a da cifre statistice legate de acest fenomen social de masă. În orice caz ponderea navetiștilor este considerabilă în cadrul personalului. În unele județe care abia în ultimul deceniu au cunoscut o dezvoltare industrială masivă, neavând centre urbane cu o populație numeroasă, ponderea lor ajunge până la 50%. În județele cu o rețea de orașe mai dezvoltate proporția navetiștilor este mai redusă, dar nu neglijabilă. Majoritatea navetiștilor — peste 90% — sînt de origine rurală. În condițiile actuale acest fenomen — în ciuda unor consecințe economice, social-culturale și umane negative — este o necesitate obiectivă din mai multe motive: 1. Populația activă a celor 252 orașe și așezări urbane existente în România nu satisface necesarul forței de muncă al industriei, construcției, transportului și al altor sectoare. Prin urmare, forța de muncă trebuie recrutată din satele mai mult sau mai puțin îndepărtate de orașe și centre industriale. Satul apare deci ca un uriaș rezervor de forță de muncă pentru activități nonagricole. 2. Orașele nu pot oferi locuințe, precum și o gamă largă de servicii urbane pentru toți oamenii muncii din întreprinderile și instituțiile de stat. Este cunoscut faptul că sînt necesare investiții uriașe cu caracter infrastructural (locuințe, canalizare, artere și mijloace de transport, unități de aprovizionare, de asigurarea îngrijirii medicale, școli, orașe, grădinițe, unități cultural-distractive, sportive etc.), pentru stabilirea în orașe a unei mari mase de oameni din mediul rural. Mutarea în orașele actuale a navetiștilor nu este deci cu puțință și din cauza faptului că aceasta depășește posibilitățile economice actuale ale societății\*. Dar mai sînt și alte impedimente. Așa cum s-a arătat, în cursul unui deceniu și jumătate, vor apare 300—400 noi așezări urbane pe harta țării. Forța de muncă provenită din agricultură și din sporul natural, al populației orașelor actuale și în devenire va fi absorbită de noile întreprinderi și unități de deservire implantate în aceste localități. Prin urmare focalizarea și stabilizarea forței de muncă vor avea loc pe lângă orașele existente, în așezări urbane nou înființate. O parte considerabilă a navetiștilor actuali va găsi un loc de muncă și de reședință în aceste localități. 3. Pe lângă factorii de ordin general sînt și o sumedenie de factori de ordin particular, care mențin și generează navetismul. Vom analiza cîteva dintre ei pe baza unei investigații sociologice, efectuate de către colectivul de sociologie din Centrul de științe sociale Tg. Mureș. Investigația a cuprins 6 centre de comună cu peste 40 sate din diferite zone ale județului Mureș. Cercetarea amintită, printre altele, a furnizat date valoroase privind intenția de migrație totală sau de stabilitate a populației amintite. Tabelele nr. 1 și 2 oglindesc opțiunile și proiectele navetiștilor cu un status socio-ocupational dublu, corelate cu pregătirea lor școlară, cu localitatea lor rezidențială și cu grupa de vîrstă din care fac parte

Tabelul nr. 1

Intenția de migrație totală sau stabilitate a persoanelor cu status socio-ocupational dublu

| Pregătirea școlară a subiecților | Intenția subiecților       |                               |         |
|----------------------------------|----------------------------|-------------------------------|---------|
|                                  | Dorește să se mute în oraș | Nu dorește să se mute în oraș | Indecis |
| 4 clase                          | 13,4                       | 72,0                          | 14,6    |
| 7—10 clase                       | 20,2                       | 62,8                          | 17,0    |
| Școală profesională              | 36,7                       | 39,1                          | 24,2    |
| Studii medii                     | 33,8                       | 40,2                          | 26,0    |
| TOTAL                            | 22,6                       | 59,0                          | 18,4    |

\* Statul face investiții masive pentru rezolvarea problemei locuințelor pentru populație și pentru modernizarea orașelor. Astfel pînă în 1990, în mediul urban se prevede construirea a 2,5 pînă la 3 milioane de apartamente convenționale.



Tabelul nr. 2

Intenția de migrație totală sau stabilitate a persoanelor cu status socio-ocupational dublu

| Denumirea<br>comunei | Intenția subiecților          |                                  |         |
|----------------------|-------------------------------|----------------------------------|---------|
|                      | Dorește să se<br>mute în oraș | Nu dorește să<br>se mute în oraș | Indecis |
| Apold                | 19,0                          | 48,2                             | 32,8    |
| Band                 | 30,7                          | 54,6                             | 14,7    |
| Gornești             | 32,3                          | 59,0                             | 8,7     |
| Mica                 | 6,0                           | 94,0                             | —       |
| Sinpaul              | 22,7                          | 42,3                             | 35,0    |
| Suplac               | 9,2                           | 83,2                             | 7,6     |
| TOTAL GENERAL        | 22,6                          | 59,0                             | 18,4    |

Procentele care oglindesc intențiile de migrație totală a subiecților nu sînt prea mari, în etapa actuală acționează o serie de factori de ordin economic, psihosocial, ergonomic etc. care determină această populație să-și mențină statusul rezidențial actual, asumindu-și suprasolicitățile inerente navetismului devenit treptat mod de viață.

Așa cum rezultă din datele furnizate de investigația noastră și din alte cercetări, afinitatea sătenilor față de mediul lor de trai nemijlocit este puternică în majoritatea cazurilor. Această atitudine este mai pronunțată la subiecți cu o pregătire școlară modestă (4 clase primare), în cazul grupelor de vîrstă mai înaintate, precum și la populația din așezări rurale care sînt mai apropiate de modelul satului tradițional; navetiștii cu o pregătire școlară mai ridicată, cei care fac parte din grupe de vîrstă mai tinere, precum și subiecții care locuiesc în comune cu un stadiu de urbanizare mai avansat manifestă o mai mare intenție de mobilitate rezidențială.

Din tabelul nr. 1 rezultă interdependența dintre pregătirea școlară și intenția de migrație sau stabilitate a subiecților.

În funcție de grupa de vîrstă a subiecților din eșantion, intenția de migrație rezidențială dinspre sat spre oraș se prezintă astfel:

| Grupa de vîrstă | Intenția de migrație |
|-----------------|----------------------|
| 20—30 ani       | 46%                  |
| 31—40 ani       | 30%                  |
| 41—50 ani       | 19%                  |
| 51—60 ani       | 14%                  |

Este demn de semnalat că la femeile navetiste se manifestă mai puternic intenția de a-și schimba statusul rezidențial actual decît la bărbați. Astfel ponderea acelor care doresc un status rezidențial urban este de 51% la femei, iar la bărbați numai de 17%, această situație fiind oarecum firească. Femeile manifestă o sensibilitate mai puternică față de suprasolicitățile inerente navetismului.

Dintre factorii care-i determină pe navetiști să se pronunțe pentru stabilitate amintim următorii: 1. avantajele economice a statusului socio-ocupational dublu; 2. atașamentul față de satul lor natal și o siguranță psihică izvorită din faptul că trăiesc în mediul părinților, fraților, rudelor, cunoscuților, fiind în consens cu normele comunităților teritoriale și așteptările consătenilor lor; 3. mediul natural agreabil și binecunoscut al localității natale; 4. lipsa aglomerației și poluării caracteristice mediului orășenesc; 5. problema locuinței pentru tinerii căsătoriți poate fi rezolvată mult mai ușor în mediul rural decît la oraș; 6. inerția rezidențială, față de schimbarea statusului lor rezidențial; 7. vîrstă înaintată care, practic, face imposibilă integrarea lor în modul de viață urban.

Considerăm că motivațiile și factorii sus-enumerați nu necesită comentarii. Am dori să ne oprim asupra avantajelor economice ale statusului socio-ocupational dublu, față de cei care înclină să scoată în relief doar dezavantajele acestui status (efort fizic și psihic sporit, posibilități mai reduse pentru viața de familie, pentru participarea la viața social-culturală și obștească a satului, posibilități mai defavorabile pentru lărgirea cunoștințelor profesionale, posibilități mai reduse pentru diferite activități recreativ-distractive etc.). Acest status marginal are și avantaje, printre care amintim: venit mai mare prin obținerea de produse agroalimentare ob-



ținute de la C.A.P. în raport cu normele efectuate; produse vegetale de pe lotul ajutător al familiei; posibilități pentru creșterea animalelor; posibilități ca toți membrii familiei, în funcție de resursele lor de muncă, să contribuie la mărirea venitului familiei. Nu întâmplător o parte considerabilă a navetiștilor și-au construit case noi, iar în majoritatea cazurilor interiorul locuințelor au căpătat un aspect urban sau apropiat de tipul de locuință urbană.

În opțiunile lor pentru mutarea definitivă în oraș persoanele cu status socio-ocupational dublu sînt determinate în primul rînd de eliberarea lor de suprasolicitări inerente situației lor marginale. În aspirațiile lor către un mod de viață urban, desigur, au o pondere mai mică sau mai mare și alte motive. Dintre acestea amintim: 1. posibilități mai bune de afirmare a copiilor lor; 2. condiții de viață mai bune în raport cu cele oferite de modul de viață navetist; 3. civilizația urbană; 4. posibilități efective de promovare profesională; 5. posibilități mai variate pentru petrecerea timpului liber. Ponderea acestor factori variază în funcție de pregătirea școlară, grupa de vîrstă și sexul subiecților, de gradul de urbanizare a localității de baștină etc.

Din datele incluse în tabelul nr. 1 rezultă că atitudinea cea mai frecventă (59%) este menținerea statusului rezidențial rural și, paralel cu aceasta, practicarea unei indeletniciri nonagricole care, în marea majoritate a cazurilor, implică navetismul. Doar 10% dintre persoanele cu status socio-ocupational dublu doresc menținerea acestei poziții marginale pentru copiii lor. Faptul că doar o parte relativ mică a subiecților optează pentru un status rezidențial urban se explică și prin dificultăți economice și administrative, inerente schimbării domiciliului și integrării în viața orășenească. Aceasta deoarece navetiștii nu pot fi considerați în sensul strict al cuvîntului nici orășeni, nici săteni. Ei sînt într-un fel tipuri marginale. Datorită situației lor, ei se integrează „grosso modo” în viața întreprinderii în care desfășoară activitatea lor productivă. Această integrare este doar parțială, manifestîndu-se printr-o disciplină de muncă mai scăzută și prin participarea lor sporadică la viața politico-obștească a întreprinderii, prin diferite alte comportamente care oglindesc o conștiință de apartenență incipientă, necristalizată. În multe cazuri participarea lor la activități culturale se limitează la petrecerea timpului liber disponibil, în funcție de diverse manifestări organizate în comuna de origine.

Tabelul nr. 3

Atitudinea persoanelor cu status socio-ocupational dublu față de statusul rezidențial al copiilor lor

| Pregătirea<br>școlară a<br>părinților | Opțiunile părinților                     |                                           |                                                              | Indecis |
|---------------------------------------|------------------------------------------|-------------------------------------------|--------------------------------------------------------------|---------|
|                                       | Doresc ca fiii<br>să locuiască<br>la sat | Doresc ca fiii<br>să locuiască<br>la oraș | Doresc să<br>locuiască la<br>sat dar să lu-<br>creze la oraș |         |
| 4 clase                               | 18,0                                     | 54,6                                      | 16,1                                                         | 11,3    |
| 7-10 clase                            | 11,4                                     | 70,0                                      | 7,8                                                          | 10,8    |
| Școală profesională                   | 6,8                                      | 67,0                                      | 9,1                                                          | 17,1    |
| Studii medii                          | 2,0                                      | 68,0                                      | 8,0                                                          | 22,0    |
| TOTAL                                 | 11,6                                     | 63,4                                      | 10,0                                                         | 15,0    |

Tabelul nr. 4

Atitudinea persoanelor cu status socio-ocupational dublu față de statusul rezidențial al copiilor lor

| Denumirea<br>comunei | Opțiunile părinților                       |                                             |                                                                     | Indecis |
|----------------------|--------------------------------------------|---------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------|---------|
|                      | Doresc ca<br>fiii să locu-<br>iască la sat | Doresc ca<br>fiii să locu-<br>iască la oraș | Doresc ca fiii<br>să locuiască<br>în sat, dar să<br>lucreze la oraș |         |
| Apold                | 14,6                                       | 47,2                                        | 9,0                                                                 | 29,2    |
| Band                 | 7,7                                        | 75,4                                        | 7,7                                                                 | 9,2     |
| Gornești             | 11,0                                       | 55,0                                        | 12,0                                                                | 22,0    |
| Mica                 | 20,4                                       | 53,0                                        | 20,4                                                                | 6,2     |
| Sînpaul              | 7,1                                        | 64,0                                        | 14,2                                                                | 14,7    |
| Suplac               | 17,2                                       | 62,1                                        | 3,8                                                                 | 9,9     |
| TOTAL                | 11,6                                       | 63,4                                        | 10,0                                                                | 15,0    |

Situația se prezintă cu totul deosebită când persoanele cu status socio-ocupational dublu hotărăsc problema statusului rezidențial al copiilor lor, așa cum rezultă din tabelele nr. 3 și 4. Ele însele sînt legate prin modul de viață, prin forța obișnuinței, prin multitudinea legăturilor interpersonale și printr-o serie de alți factori de tip rațional și afectiv, de comunitatea lor teritorială. Când își exprimă aspirațiile lor privind statusul rezidențial al copiilor lor, sînt mai puțin influențate de factorii și situațiile amintite. Astfel, doar o parte relativ mică a subiecților intervievați (11,6%) dorește ca și copiii lor să mențină statusul lor rezidențial rural. Aproape două treimi dintre subiecți (63,4%) își exprimă dorința ca și copiii lor să locuiască la oraș și doar o parte relativ mică (10%) dorește ca acești copii să locuiască în sat dar să lucreze în oraș. Polarizarea aspirațiilor rezidențiale este deci net favorabilă orașului. După cum rezultă din datele de mai sus navetismul este considerat ca o soluție de tranziție. Reproducerea lui la nivelul generației a doua constituie un proiect doar pentru 10% din persoanele cu status socio-ocupational dublu. În acest caz coeficientul de corelație dintre dorința părinților ca fiii lor să locuiască în oraș și variabila „localitate” este puternic (0,875) și este mai puternic în raport cu pregătirea școlară (0,999).

Desigur, aceste aspirații vor suferi modificări datorită multitudinii factorilor, schimbărilor care intervin la nivelul societății globale și în diferite subsisteme sociale.

Putem conchide că, în concordanță cu ritmul rapid al industrializării țării precum și a stadiului urbanizării, tendința cea mai viguroasă a tinerelor generații este aceea de a obține un status urban. Dealtfel, aceasta este o tendință generală specifică majorității țărilor în curs de dezvoltare. În țările mai dezvoltate din punct de vedere industrial și urban o parte tot mai mare a populației dorește să se mute la sate sau în orașe mici, datorită mai ales poluării fizice, chimice, sonore extrem de puternice. În orașele noastre deși se manifestă anumite tendințe de poluare, aceasta este încă într-un stadiu incipient și nu împiedică o parte considerabilă a populației să stea de a se muta în oraș. Desigur, factorii de bază sînt de altă natură. Mai ales pentru tineri orașul intruchipează un mediu de viață unde se pot obține: un venit mai mare și mai sigur, îndeletniciri mai atractive decît cultivarea pămîntului, un grad de confort mai ridicat, posibilități de distracție mai variate, o viață culturală multilaterală, resurse de informații mult mai vaste în raport cu cele existente la sate.